

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะเป็นการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 โดยจะกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ตามความคิดเห็นของครูแนะแนว และผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 5
2. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ตามความคิดเห็นของครูแนะแนว และผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 5

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากร ประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่ม ดังนี้

- 1.1 ผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง และผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระดับมัธยมศึกษากรมสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาลในเขตการศึกษา 5 จำนวน 69 โรงเรียน เป็นประชากรโรงเรียนละ 2 คน รวม 138 คน

1.2 ครูแนะแนว ได้แก่ ผู้ทำหน้าที่หัวหน้างานแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษากรมสามัญศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาล ในเขตการศึกษา 5 จำนวน 69 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รวม 69 คน

รวมประชากรทั้งสิ้น 207 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับการดำเนินงาน และปัญหาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบ โดยใช่แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามมาตรการของกรมสามัญศึกษา เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากกรมสามัญศึกษา

3.2 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการด้วยตนเองเป็นบางส่วน

และใช้บริการของไปรษณีย์เป็นบางส่วน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพส่วนตัว วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ และนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

- ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามแนวทางที่กำหนด วิเคราะห์ โดยการหาค่าความถี่ และร้อยละ และนำเสนอเป็น ตารางประกอบความเรียง
- ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และนำเสนอเป็น ตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สัณฐานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งดังกล่าวมาน้อยกว่า 6 ปี ไม่เคยปฏิบัติงานในโรงเรียนที่อยู่ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนอื่นมาก่อน และมีระยะเวลาปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนปัจจุบันนี้น้อยกว่า 6 ปี

2. ครูแนะแนว ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งดังกล่าวมาน้อยกว่า 6 ปี ไม่เคยปฏิบัติงานในโรงเรียนที่อยู่ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนอื่นมาก่อน และมีระยะเวลาปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนปัจจุบันนี้น้อยกว่า 6 ปี

เมื่อพิจารณาในภาพรวม มีลักษณะเช่นเดียวกับรายการกลุ่ม

ตอนที่ 2 การดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีผู้ตอบแบบสอบถามระบุ ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป

มีดังนี้

2.1 มาตรการ : การพัฒนาและส่งเสริมการบริหารโครงการ

มีการจัดทำแผนดำเนินงานของโรงเรียนตามมาตรการ

ของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา โดย มีการแต่งตั้งคณะดำเนินงานตามมาตรการของโครงการจัดทำแผนปฏิบัติการ ปฏิทินปฏิบัติงานและสารสนเทศของโรงเรียน ส่วนใหญ่มีการจัดประชุมสัมมนาคณะทำงานตามมาตรการของโครงการอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยนำผลและข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมมาปรับปรุงการปฏิบัติงาน มีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในโครงการสู่ชุมชน มีการนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานโดยคณะกรรมการของโรงเรียน และนอกจากนี้ยังมีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง มีการสรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงานและนำผลมาปรับปรุงการบริหารโครงการ

2.2 มาตรการ : การลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง

มีการยกเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษา โดยมีการประชาสัมพันธ์

ระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการยกเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษาให้ครู นักเรียนและผู้ปกครองทราบ แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาการยกเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษา มีการสนับสนุนหรือผ่อนผันเครื่องแต่งกายนักเรียนโดยให้ขังประมาณจากกรมสามัญศึกษา มีการจัดหาหะรับ-ส่งนักเรียนหรือจักรยานสำหรับนักเรียน โดยการประสานความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน มีการจัดหนังสือพิมพ์เรียนให้นักเรียน แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดที่פק หรือหอพักนักเรียน มีการจัดโครงการอาหารกลางวันที่ถูกอนามัยและมีราคาถูก และมีการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่นักเรียน

2.3 มาตรการ : ส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว

มีการจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อมีรายได้

ระหว่างเรียน มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนเพื่อจัดหาแหล่งน้ำใช้น้ำดื่มที่สะอาด มีการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัด แต่ส่วนใหญ่ไม่มีการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่ไม่พร้อมในเรื่องเวลาเรียน (แบบกึ่งระบบ) และส่วนใหญ่ยังไม่จัดให้มีศูนย์ส่งเสริมอาชีพในโรงเรียนเพื่อชุมชน

2.4 มาตรการ : การส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษา

มีการจัดระบบบริหารหลักสูตร ระดับมัธยมศึกษาโดยการจัดส่งครู-อาจารย์ เข้าร่วมอบรมสัมมนาให้มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและสนองความต้องการของท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา โดยการสนับสนุนให้เข้าร่วมประชุมทางวิชาการ การอบรม ศึกษาต่ออดุงาน ฯลฯ มีการจัดตั้งศูนย์วิชาการของโรงเรียน โดยการจัดห้องวิชาการประจำหมวดวิชา มีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดบำรุงรักษา

2.5 มาตรการ : การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ส่วนใหญ่มีการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิบัติการอนุรักษ์ มีการส่งเสริมพัฒนาการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน โดยรณรงค์ให้มีการปลูกไม้ยืนต้นในสาธารณะ มีการส่งเสริมพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาโดยพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

2.6 มาตรการ : การส่งเสริมการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม เพื่อชุมชน

ส่วนใหญ่มีการจัดให้โรงเรียนเป็นศูนย์บริการชุมชนด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม โดยมีคณะกรรมการดำเนินงานประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินงานโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมโดยเปิดสอนวิชาชีพท้องถิ่นตามความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง มีการจัดและส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วม มีการประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน โดยจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรม จริยธรรม เช่น นำนักเรียนไปฟังธรรม หรือนั่งสมาธิ ณ ศาสนสถาน

ตอนที่ 3 ปัญหาการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา

3.1 มาตรการ : การพัฒนาและส่งเสริมการบริหารโครงการ

เมื่อพิจารณาผลร่วมกันตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูแนะแนว
ปรากฏว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย $\bar{X}_u = 1.72$ ($\bar{X}_1 = 1.66$, $\bar{X}_2 = 1.85$) เมื่อแยกพิจารณา
เป็นแต่ละกลุ่มประชากร พบว่า ทั้งผู้บริหารและครูแนะแนวเห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย
เช่นเดียวกัน

มีข้อที่น่าสังเกตว่าปัญหาในมาตรการ : การพัฒนาและส่งเสริมการ
บริหารโครงการนี้ ประชากรทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าอยู่ในระดับน้อยทั้ง 5 ข้อ คือ การปฏิบัติงานไม่
เป็นไปตามแผนปฏิบัติการของโรงเรียน เพราะมีงานอื่นแทรกซ้อน โรงเรียนนำผลการประเมิน
มาใช้ปรับปรุงการบริหารโครงการได้น้อย ไม่มีการติดตามผลการปฏิบัติงาน ตามแผนงาน
โครงการที่กำหนดไว้ ผู้นิเทศภายในโรงเรียนไม่ได้รับการยอมรับจากผู้รับการนิเทศ ครู-อาจารย์
ไม่สามารถเขียนแผนงาน/โครงการได้ถูกต้อง
ได้น้อย

3.2 มาตรการ : การลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง

เมื่อพิจารณาผลร่วมกันตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูแนะแนว
ปรากฏว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย $\bar{X}_u = 1.90$ ($\bar{X}_1 = 1.96$, $\bar{X}_2 = 1.79$) เมื่อแยกพิจารณา
เป็นแต่ละกลุ่มประชากร พบว่า ทั้งผู้บริหารและครูแนะแนวเห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน

มีข้อที่น่าสังเกตว่าปัญหาในมาตรการ : การลดค่าใช้จ่ายของ
ผู้ปกครอง ประชากรทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าอยู่ในระดับน้อย 6 ข้อ คือ ทุนการศึกษาที่โรงเรียนจัดหาให้
ไม่เพียงพอสำหรับนักเรียน รถรับ-ส่งนักเรียนมีไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน งบประมาณที่โรงเรียน
ได้รับในการสร้างที่พักให้นักเรียนไม่เพียงพอ ถึงแม้จะมีการยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ผู้ปกครอง
ก็ยังไม่ส่งบุตรหลานมาเรียน เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อีก โรงเรียนขาดบุคลากรในการดูแล
ควบคุมโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน มีครูไม่เพียงพอสำหรับควบคุมนักเรียนที่พักอยู่ใน
โรงเรียน

ส่วนปัญหาที่อยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของกลุ่มประชากร ทั้ง 2 กลุ่ม มี 1 ข้อ คือ หนังสือที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนยืมเรียนมีไม่เพียงพอ

3.3 มาตรการ : การส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว

เมื่อพิจารณาผลร่วมกันตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูแนะแนว ปรากฏว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย $\bar{X}_0 = 1.68$ ($\bar{X}_1 = 1.64$, $\bar{X}_2 = 1.75$) เมื่อแยกพิจารณา เป็นแต่ละกลุ่มประชากร พบว่า ทั้งผู้บริหารและครูแนะแนวเห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน

มีข้อที่น่าสังเกตว่าปัญหาในมาตรการ : การส่งเสริมให้นักเรียน ช่วยตนเองและครอบครัว ประชากรทั้ง 2 กลุ่มมีความเห็นไม่ตรงกันในบางข้อ คือ

ผู้บริหาร คิดว่ามีปัญหาน้อยที่สุด แต่ครูแนะแนวคิดว่ามีปัญหาน้อย ได้แก่ นักเรียนไม่สามารถใช้พื้นที่ของโรงเรียนในการดำเนินงาน ในโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระ เช่น การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ที่โรงเรียนได้ นักเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ใน โรงเรียนน้อย

ผู้บริหารคิดว่ามีปัญหาน้อย แต่ครูแนะแนวคิดว่ามีปัญหาน้อยที่สุด ได้แก่ ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระ

ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นตรงกัน คือ เห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ทนดำเนินการส่งเสริมอาชีพอิสระที่ได้รับจัดสรรจากกรมฯ ไม่เพียงพอสำหรับนักเรียน

ข้อที่เห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยตรงกัน คือ แหล่งเก็บน้ำใช้และ น้ำดื่มของโรงเรียนมีไม่เพียงพอตลอดปี

และข้อที่เห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับมากตรงกันคือ โรงเรียนมีบุคลากร ไม่เพียงพอที่จะจัดการศึกษาให้แก่ นักเรียนที่ไม่พร้อมในเรื่องเวลาเรียน (แบบกึ่งระบบ)

3.4 มาตรการ : การส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษา

เมื่อพิจารณาผลร่วมกัน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูแนะแนว ปรากฏว่า มีปัญหาอยู่ในระดับมาก $\bar{X}_0 = 2.66$ ($\bar{X}_1 = 2.73$, $\bar{X}_2 = 2.51$) เมื่อแยกพิจารณา เป็นแต่ละกลุ่มประชากร พบว่า ทั้งผู้บริหารและครูแนะแนวเห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน

มีข้อที่น่าสังเกตว่า ปัญหาในมาตรการ : การส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษา ประชากรทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าอยู่ในระดับมาก 5 ข้อ คือ จำนวนครูไม่เพียงพอกับชั้นเรียนและแผนการเรียน สื่อการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ โรงเรียนขาดแคลนงบประมาณที่จะจัดส่งครูไปอบรมหรือศึกษาคูงาน โรงเรียนมีอาคารเรียนไม่เพียงพอกับการใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน โรงเรียนขาดงบประมาณในการปรับปรุงบริเวณโรงเรียน

เห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 1 ข้อ คือ โรงเรียนขาดการประสานงานกับวิทยากรท้องถิ่น หรือสถานประกอบการในการขอความร่วมมือ ให้จัดฝึกภาคปฏิบัติให้แก่ นักเรียน

3.5 มาตรการ : การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เมื่อพิจารณาผลร่วมกันตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูแนะแนว ปรากฏว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด $\bar{X}_c = 1.44$ ($\bar{X}_1 = 1.48$, $\bar{X}_2 = 1.35$) เมื่อแยกพิจารณาเป็นแต่ละกลุ่มประชากร พบว่า ทั้งผู้บริหารและครูแนะแนวเห็นว่าปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด เช่นเดียวกัน

มีข้อที่น่าสังเกตว่า ปัญหาในมาตรการ : การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชากรทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าอยู่ในระดับน้อย 2 ข้อ คือ การประสานงานและความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นของรัฐและเอกชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีน้อย แหล่งน้ำใช้ของชุมชนมีไม่เพียงพอตลอดป้อนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีน้อย

ส่วนปัญหาที่ประชากรทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด มี 2 ข้อ คือ บริเวณใกล้เคียงโรงเรียนมีแปลงเสื่อมโทรมที่โรงเรียนไม่สามารถพัฒนาได้ โรงเรียนไม่มีสถานที่สำหรับปลูกไม้ยืนต้นตามนโยบายของกรมฯ

3.6 มาตรการ : การส่งเสริมการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม เพื่อชุมชน

เมื่อพิจารณาผลร่วมกันตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูแนะแนว ปรากฏว่า มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย $\bar{X}_c = 2.09$ ($\bar{X}_1 = 2.05$, $\bar{X}_2 = 2.17$) เมื่อแยกพิจารณาเป็นแต่ละกลุ่มประชากร พบว่าทั้งผู้บริหารและครูแนะแนวเห็นว่าอยู่ในระดับน้อย เช่นเดียวกัน

มีข้อที่น่าสังเกตว่า ปัญหาในมาตรการ : การส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและการวัฒนธรรมเพื่อชุมชน ประชากรทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าอยู่ในระดับน้อยทั้ง 4 ข้อ คือ โรงเรียนยังไม่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเผยแพร่วัฒนธรรมของท้องถิ่นได้ โรงเรียนมีงบประมาณจำกัดในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในการจัดและส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความสนใจในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียนน้อย

แต่ข้อสังเกตที่น่าจะนำมาพิจารณา คือ ข้อ 32 ที่ว่า โรงเรียนยังไม่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเผยแพร่วัฒนธรรมของท้องถิ่นได้ ผู้บริหารเห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}_1 = 2.36$) แต่ครูแนะแนวเห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}_2 = 2.71$)

เมื่อสรุปปัญหาการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จะเห็นว่าปัญหาที่ปรากฏตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูแนะแนว เรียงตามค่าเฉลี่ยรวมจากมากไปหาน้อย ตามมาตรการดังนี้

1. มาตรการ : การส่งเสริมคุณภาพการศึกษา

$$\bar{X}_c = 2.66 \quad (\bar{X}_1 = 2.73, \bar{X}_2 = 2.51)$$

2. มาตรการ : การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และ การวัฒนธรรมเพื่อชุมชน

$$\bar{X}_c = 2.09 \quad (\bar{X}_1 = 2.05, \bar{X}_2 = 2.17)$$

3. มาตรการ : การลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง

$$\bar{X}_c = 1.90 \quad (\bar{X}_1 = 1.96, \bar{X}_2 = 1.79)$$

4. มาตรการ : การพัฒนาและส่งเสริมการบริหารโครงการ

$$\bar{X}_c = 1.72 \quad (\bar{X}_1 = 1.66, \bar{X}_2 = 1.85)$$

5. มาตรการ : การส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและ ครอบครัว

$$\bar{X}_c = 1.68 \quad (\bar{X}_1 = 1.64, \bar{X}_2 = 1.75)$$

6. มาตรการ : การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

$$\bar{X}_6 = 1.44 \quad (\bar{X}_1 = 1.48, \bar{X}_2 = 1.35)$$

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้น มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. มาตรการการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารโครงการ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีการจัดทำแผนดำเนินงานของโรงเรียนตามมาตรการของโครงการ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานตามมาตรการของโครงการจัดทำแผนปฏิบัติการของโรงเรียนและจัดทำสารสนเทศของโรงเรียน มีการจัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการดำเนินงานตามมาตรการของโครงการ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ผลงานของโรงเรียนสู่ชุมชน มีการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานโดยคณะกรรมการของโรงเรียน มีการประเมินผลการปฏิบัติงานและนำผลการประเมินมาปรับปรุงการบริหารโครงการ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานในมาตรการนี้สอดคล้องกับขั้นตอนการบริหารโครงการของ ชัยสิทธิ์ เจริญมีประเสริฐ (2535) คือ การบริหารโครงการ ประกอบด้วย หลักที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ การวางแผนโครงการ การปฏิบัติตามแผนงานโครงการ ติดตามและประเมินผลโครงการ และ ประสิทธิ์ ตงยิ่งศิริ (2535) ได้กล่าวว่า การบริหารโครงการเกี่ยวข้องกับการนิเทศงานและการควบคุม เพื่อให้งานนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บัณฑิต เกตุช้าง (2532)

ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น : กรณีศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนนาบัววิทยา จังหวัดพิษณุโลก พบว่า กิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการได้ผลดี คือ การจัดทำแผนงานและแผนปฏิบัติการ และผลการวิจัยของ วัฒนา ศิลปสร (2532) ซึ่งทำการวิจัย เรื่อง สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น : การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนเมืองราดวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มีการจัดทำแผนงาน แผนปฏิบัติการ และการจัดองค์การบริหารกำหนดผู้รับผิดชอบ ส่วนการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานนั้น นับเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารงานของโรงเรียน ซึ่งอภิศักรมสามัญศึกษา (บรรจง พงศ์ศาสตร์,

2537) ได้กล่าวว่า ในการบริหารโรงเรียนหัวหน้าสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด ที่จะนำหรือผลักดันให้งานบรรลุผลสำเร็จ และบทบาทที่สำคัญที่สุดของผู้บริหารในเรื่องนี้ คือ การนิเทศภายใน เพราะถ้ามีการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอแล้ว จะทำให้การพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนมีมาตรฐานใกล้เคียงกันได้สำเร็จเร็วขึ้น

แต่จากผลการวิจัย พบว่า ปัญหาในมาตรการการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารโครงการ ก็คือ การปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามแผนปฏิบัติการของโรงเรียน เพราะมีงานอื่นแทรกซ้อน ซึ่งจากผลการวิจัยของ บรรจบ คำคุณ (2531) เรื่อง สภาพและปัญหาในการดำเนินงานการศึกษา โอกาสทางการศึกษาของโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9 พบว่า ครู-อาจารย์ไม่เข้าใจโครงการ และไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการทำงานตามโครงการ ผู้วิจัยเห็นว่า โรงเรียนมีหน้าที่ที่จะต้องให้ความร่วมมือ และมีความสัมพันธ์กับชุมชน จึงทำให้มีงานหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ต้องร่วมกับชุมชน โรงเรียนจึงต้องมีการเตรียมการโดยกำหนดผู้รับผิดชอบและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ตามแนวทางการปฏิบัติงานตามมาตรการที่กรมสามัญศึกษาได้กำหนดไว้ ซึ่ง กิติมา ปรดีดีล (2532) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดองค์การเป็นลักษณะงานที่จะต้องทำการวางโครงสร้างการบริหาร เพื่อช่วยให้ทุกคนเข้าใจว่า ใครมีหน้าที่ต้องทำอะไร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในงานนั้น ๆ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ถ้าโรงเรียนได้มีการแต่งตั้ง กำหนดหน้าที่ มีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนก็จะสามารถดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ได้

2. มาตรการการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า มีการยกเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษา มีการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนอ่อนด้อยเครื่องแต่งกาย มีหนังสือให้ยืมเรียน จัดโครงการอาหารกลางวัน จัดที่พักและรถรับ-ส่งนักเรียนโดยได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิราวัลย์ มนต์กันภัย (2533) เรื่อง เหตุผลในการศึกษาต่อของนักเรียน ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ นักเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนจำเป็นต้องศึกษาต่อในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากมีมาตรการประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง โดยการยกเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษาและการให้ยืมหนังสือเรียน ทำให้นักเรียนยากจนได้มีโอกาสเข้าศึกษาต่อกันมากขึ้น และจากการสัมภาษณ์เรื่อง การดำเนินงานขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

เมื่อวันที่ 5 - 6 มีนาคม 2535 ณ โรงแรมแก่นอินน์ จ.ขอนแก่น ผู้อำนวยการโรงเรียนตลาดโพธิ์พิทยาคม (เรือบร้อย ปรีกั๋อสง) จ.บุรีรัมย์ในฐานะตัวแทนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ได้สรุปการดำเนินงานของโรงเรียนตลาดโพธิ์พิทยาคม ว่า ได้นำมาตรการของกรมสามัญศึกษามาใช้ โดยมีบริการลดค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ปกครอง โดยการให้นักเรียนเรียนฟรี ให้ยืมหนังสือเรียน ให้เด็กแต่งกายมาโรงเรียนตามสภาพโดยข้อตกลงของคณะกรรมการนักเรียน วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ ตลอดจนอุปกรณ์กีฬาจะจัดวางไว้ให้เด็กสามารถใช้ได้ตลอดเวลา ไม่มีการใส่กุญแจ จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้โรงเรียนสามารถรับนักเรียนเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้เพิ่มขึ้นเกินเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการดำเนินงานนี้กรมสามัญศึกษาถือเป็นมาตรการที่ใช้ในการจูงใจให้นักเรียนเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมากขึ้น

แต่จากผลการวิจัย พบว่า ปัญหาในมาตรการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง ก็คือ ทุนการศึกษาที่โรงเรียนจัดหาให้ไม่เพียงพอสำหรับนักเรียน เพราะถึงแม้ว่าโรงเรียนจะมีการยกเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษา การให้ยืมหนังสือเรียนแล้ว นักเรียนจะต้องเสียค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อีก เช่น ค่าใช้จ่ายส่วนตัว ค่าเครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การเรียน ฯลฯ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กออกเรียนกลางคัน และจากผลการวิจัยของ จิราวัลย์ มนต์กันภัย (2533) เรื่อง เหตุผลในการศึกษาต่อของนักเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้ทางโรงเรียนจัดหาทุนการศึกษาให้แก่เด็กอย่างทั่วถึง ปัญหารองลงมาคือ ทรรับ-ส่งมีไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ซึ่งการจัดทรรับ-ส่งนักเรียนนั้นเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กมาเข้าเรียนเพิ่มขึ้น แต่โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถดำเนินการได้เพราะการคมนาคมไม่สะดวกและขาดงบประมาณในการดำเนินงาน ส่วนปัญหาการจัดที่พักให้นักเรียนไม่เพียงพอ นั้น จากผลการวิจัยของ อำนวย เอกฐิน (2534) เรื่อง ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามทัศนะของครูและผู้บริหารโรงเรียนใน 14 มาตรการของกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคในการจัดที่พัก เนื่องจากโรงเรียนขาดปัจจัยที่จะจัดสร้างที่พักอาศัยให้แก่ นักเรียน ผู้ปกครองไม่เห็นคุณค่าของการศึกษาเท่าที่ควร จึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ขาดแคลนทรัพยากรในท้องถิ่นที่จะนำมาสร้างที่พักอาศัย และผู้ปกครองให้ความ

ร่วมมือด้านการเงินไม่เต็มที่เพราะฐานะยากจน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า โรงเรียนควรสนับสนุนให้มีการหารายได้ระหว่างเรียน ตามโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระ เพื่อช่วยฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวแทนการขอรับทุนการศึกษาที่โรงเรียนจัดหาให้อย่างเดียว เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีฐานะยากจนได้มีโอกาสเข้าศึกษาต่อมากขึ้น

3. มาตรการการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีการจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน โดยมีการจัดทำโครงการอาชีพอิสระต่าง ๆ ให้นักเรียนเลือกตามความถนัดและความสนใจ มีการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน ซึ่งจากผลการวิจัยของ จีราวัลย์ มนต์กันภัย (2533) เรื่อง เหตุผลในการศึกษาต่อของนักเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า การที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียนเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ทำให้นักเรียนมีโอกาสได้เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บัณฑิต เกตุช้าง (2532) เรื่อง สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น : การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนนาบัววิทยา จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งพบว่า โรงเรียนจัดทำโครงการส่งเสริมวิชาชีพเพื่อหารายได้ระหว่างโรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจ การสอนเน้นการปฏิบัติให้สามารถผลิตสิ่งของขึ้นมาใช้ นำมาอุปโภคและขายได้ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจและภูมิใจที่ตนเองผลิตสิ่งของขึ้นมาได้ และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ทำให้นักเรียนมีรายได้จากการขายผลิตผล เป็นการช่วยเหลือนักเรียนหรือผู้ปกครองที่มีฐานะยากจนเป็นส่วนใหญ่อยู่แล้ว ทำให้นักเรียนและผู้ปกครองมีความพึงพอใจมาก กิจกรรมนี้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองนักเรียน ที่ต้องการให้บุตรหลานพึ่งตนเองได้ ส่วนการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนนั้นเป็นการดำเนินงานของโรงเรียนตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา ที่สนับสนุนให้ทุกโรงเรียนจัดและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเน้นเรื่องให้สมาชิกฝึกเป็นผู้ขาย โดยมีครูเป็นผู้แนะนำ ดูแล

ส่วนใหญ่ไม่มีการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่ไมพร้อมในเรื่องเวลาเรียน (แบบกึ่งระบบ) ซึ่งจากผลการประเมินโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2535) ด้านการบริหารและ

การจัดการ พบว่า จำนวนโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ที่จัดการเรียน การสอนแบบกึ่งระบบ ประมาณร้อยละ 29.05 และที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 70.95 จัดการ เรียนการสอนแบบปกติอย่างเดิย โรงเรียนดังกล่าว จำนวนร้อยละ 13 เคยเปิดสอนแบบกึ่ง ระบบโรงเรียนแต่ได้เลิกสอน เพราะผู้ปกครองไม่แน่ใจในคุณภาพของการเรียนการสอนแบบ กึ่งระบบและต้องการให้เด็กเรียนแบบปกติ โรงเรียนขาดความพร้อมที่จะดำเนินการ เด็กมี ความรับผิดชอบไม่เพียงพอ ส่วนโรงเรียนที่ไม่เคยเปิดสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียนนั้น ก็มีเหตุผล ของการไม่เปิดสอนเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

แต่อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัย พบว่า ปัญหาในมาตรการการส่งเสริมให้นักเรียน ช่วยตนเองและครอบครัว ข้อที่มีปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ โรงเรียนมีบุคลากรไม่เพียงพอที่จะ จัดการศึกษาให้แก่เด็กที่ไม่พร้อมในเรื่องเวลาเรียน ซึ่งโรงเรียนที่เข้าโครงการขยายโอกาส ทางการศึกษาส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็กที่อยู่ไกลจากเขตชุมชน ดังนั้นจึงมี ปัญหาเรื่องบุคลากร เพราะมีการโยกย้ายไปอยู่ในโรงเรียนที่ใหญ่กว่าและอยู่ในเขตชุมชน แต่ข้อเสนอแนะในผลการวิจัยของหลายสถาบัน อาทิ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ต่างให้ความเห็นว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา หรือรูปแบบการจัดการเรียน การสอน ควรให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพความต้องการจำเป็นของเด็ก และของ ท้องถิ่น (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา, 2537) เช่น

1. จัดหลักสูตรที่หลากหลายให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความต้องการ ของแต่ละบุคคล
2. จัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่น เพื่อให้นักเรียนสามารถเลือกเรียนได้ รวมทั้งเน้นการ ประกอบอาชีพ เพื่อให้ทราบได้ระหว่างเรียน ทั้งนี้อาจเป็นการเสริมอาชีพของครอบครัว โดยให้ เรียนวิชาชีพที่บ้าน เรียนวิชาสามัญที่โรงเรียน และมีครูนิเทศแนะนำ ติดตามผลงานที่บ้านของ นักเรียน
3. จัดให้มีการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ในระดับ ม.ต้น ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นต้น

ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากรมสามัญศึกษาควรจัดให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบ
ในโรงเรียนขยายโอกาสต่อไป โดยประสานงานกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน และปรับปรุง
หลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและ
ผู้เรียน

4. มาตรการส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีการจัดระบบการ
บริหารหลักสูตร ระดับมัธยมศึกษา โดยการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร จัดการเรียนการสอนให้
สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและชุมชน มีการจัดตั้งศูนย์วิชาการโรงเรียน จัด
บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกรมสามัญศึกษาข้อ 3 คือ
โรงเรียนเป็นตลาดวิชาและอุทยานการศึกษา โรงเรียนจึงต้องจัดหลักสูตรกว้าง มีวิชาเลือก
หลากหลาย จัดบรรยากาศการเรียนรู้อื่นๆ ส่วนประกอบและสิ่งแวดล้อมให้ดี เพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเรียน
ตามความสนใจ ความถนัดและความสามารถ และสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ
ข้อ 8 พัฒนาครู - อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา คือ พัฒนาคุณภาพของครู อาจารย์ ผู้บริหาร
และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรับผิดชอบ
รวมทั้งให้ครูอาจารย์มีสำนึกในวิชาชีพครู สามารถถ่ายทอดความรู้ในลักษณะการสอนเชิงวิเคราะห์
ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น และในด้านสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีการ
ฝึกอบรมการใช้สื่อ เตรียมการที่จะรับการถ่ายทอดการเรียนการสอนโดยระบบการสื่อสารทางไกล
ผ่านดาวเทียม หรือระบบ CAI (COMPUTER ASSITED INSTRUCTION)

สำหรับปัญหาในมาตรการส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษา นั้น จากผลการวิจัย
พบว่า เป็นปัญหาที่อยู่ในระดับมาก ซึ่งได้แก่ จำนวนครูไม่เพียงพอกับชั้นเรียนและแผนการเรียน
สื่อการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ โรงเรียนขาดแคลนงบประมาณที่จะจัดส่งครูไปอบรมหรือศึกษา
ดูงาน โรงเรียนมีอาคารเรียนไม่เพียงพอกับการใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน โรงเรียน
ขาดงบประมาณในการปรับปรุงบริเวณโรงเรียน ซึ่งในเรื่องการขาดแคลนบุคลากร นั้น ผลจาก
การประชุมระดมความคิด เรื่อง การขาดแคลนครู ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่ง
ชาติ เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2536 สรุปได้ว่า การขาดแคลนครูมี 2 ลักษณะ คือ

การขาดแคลนครูในเชิงปริมาณ หมายถึง จำนวนครูที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับ ปริมาณภาระหน้าที่ตามเกณฑ์ที่ ก.ค.กำหนด พิจารณาวัดได้จากอัตราส่วนครูต่อนักเรียน ครูต่อ ห้องเรียน หรือจำนวนคาบการสอนต่อสัปดาห์

การขาดแคลนครูในเชิงคุณภาพ หมายถึง การขาดแคลนครูที่สอนในบางกลุ่ม ประสบการณ์ บางสาขาวิชา บางวุฒิที่ต้องการ หรือครูที่มีอยู่ไม่ตรงตามวิชาที่สอน

สำหรับปัญหาการขาดแคลนครูในระดับมัธยมศึกษา สรุปได้ว่า ขาดแคลนทั้งในเชิง ปริมาณและเชิงคุณภาพ ปัญหาการขาดแคลนครูในภาพรวมตามเกณฑ์จะเกิดกับโรงเรียนมัธยมศึกษา ในชนบทเป็นส่วนใหญ่ แต่โรงเรียนในเขตเมืองหรือโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่จะเป็นการขาดแคลน ครูเฉพาะสาขาวิชาเอก ซึ่งได้แก่ ครูในสาขาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ครูช่าง และครูศิลปะ เป็นต้น ปัญหาเรื่องการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ นั้น จากผลการวิจัยของ บรรจบ คำคุณ (2531) เรื่องสภาพและปัญหาการดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาตามมาตรการในโครงการ ขยายโอกาสทางการศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามมาตรการในโครงการ ขยายโอกาสทางการศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9 พบว่า ปัญหา โรงเรียนไม่สามารถผลิตสื่อ บทเรียนสำเร็จรูปด้วยตนเองได้เนื่องจาก ครู-อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่มี ประสบการณ์ในการผลิต ฉะนั้นจึงต้องจัดการพัฒนาบุคลากรในด้านสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี ใหม่ ๆ และจากเอกสารรายงานการประเมินคุณภาพทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2536 โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของกองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ เมื่อวันที่ 13 - 15 กุมภาพันธ์ 2538 ณ โรงแรมเดอะรีเจนท์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา (กรมวิชาการ, 2538) ปรากฏว่า ผลการประเมินความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตการศึกษา 5 ด้านความรู้ - ความคิด อยู่ในระดับ พอใช้และคุณลักษณะของนักเรียนด้านค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม อยู่ในระดับ 3 (เห็นประโยชน์ ของค่านิยมนั้น ๆ) สำหรับผลการประเมินในระดับสังกัด พบว่า สังกัดกรมสามัญศึกษา มีผลการ ประเมินต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของประเทศ ในทุกด้าน ส่วนสังกัดอื่น ๆ นั้นมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า คะแนนเฉลี่ยของประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงมอบให้กรมวิชาการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพ การศึกษาให้สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมและท้องถิ่น ภารกิจหลักในการดำเนิน โครงการขยายโอกาสจึงพัฒนาจากการมุ่งรณรงค์เพื่อการเรียนต่อสู่การเร่งรัดพัฒนาคุณภาพ

และการเตรียมพร้อมเพื่อขยายการศึกษาพื้นฐาน เป็น 9 ปี กรมวิชาการจึงได้จัดให้มีการประชุม สัมมนาคุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาชั้นในปี 2538 เพื่อเร่งพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการจัดอบรม ครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลน หรือสนับสนุนให้ครูศึกษาต่อในวิชาที่ขาดแคลน และจัดสรรงบประมาณ เป็นค่าตอบแทนวิทยากรในกรณีที่ใช้วิทยากรในท้องถิ่นมาช่วยสอนในบางวิชา จะเป็นการช่วยแก้ไข ปัญหาการขาดแคลนครูได้

5. มาตรการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลจากการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิบัติการ ส่งเสริมพัฒนาการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนและสถานศึกษา รมรงค์ให้มีการปลูกไม้ยืนต้น ซึ่งนับว่า สอดคล้องกับจุดเน้นของกรมสามัญศึกษา (2537) คือ ให้โรงเรียนปลูกต้นไม้ซึ่งเป็นไม้ยืนต้นหรือไม้เศรษฐกิจภายในบริเวณโรงเรียน เช่น ปลูกสักทองสลับด้วยกล้วยน้ำว้า นักเรียนทุกคนให้ปลูกไม้ยืนต้น 1 ต้น ต่อคนต่อปี โรงเรียน จัดหาที่ให้นักเรียนปลูก และควรมีสวนป่าของโรงเรียนอยู่นอกสถานศึกษาด้วย และจากผลการ วิจัยของ วัฒนา ศิลปสร (2532) เรื่องสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น : การศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนเมืองราดวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ในการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ โรงเรียน ดำเนินงานโดยแต่งตั้งครูผู้สอนวิชาเกษตรกรรมรับผิดชอบ โรงเรียนติดต่อขอ พันธุ์ไม้จากเกษตร จังหวัด และอำเภอ กำหนดพื้นที่ในการปลูกและนัดหมายครูและฝึกนักเรียนร่วมมือปลูกต้นไม้ การดำเนินงานนี้ประสบผลสำเร็จเพราะได้รับความร่วมมือจากครู นักเรียนและผู้ปกครอง และ จากการสังเกตพบว่า มีต้นไม้ยืนต้นอยู่ในบริเวณโรงเรียนมาก และจากผลการดำเนินงานตาม โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษา (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา, 2535) พบว่า โรงเรียนทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียนปลูกต้นไม้ทั้งใน โรงเรียน ข้างถนนจากโรงเรียนในรัศมี 1 กิโลเมตร และในที่สาธารณะ รวมทั้งให้นักเรียน ดูแลรักษาต้นไม้ที่ปลูกให้เจริญเติบโต และส่งเสริมให้มีการประกวดต้นไม้ที่นักเรียนปลูก

สำหรับปัญหาในมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การประสานงานและความร่วมมือ กับหน่วยงานอื่นของรัฐและเอกชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีน้อย ซึ่งปัญหาดังกล่าวทำให้การดำเนินงานตามมาตรการไม่ได้ผลเท่าที่ควร ผู้บริหารและครูอาจารย์ควรจะต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บรรจบ คำคุณ (2531) เรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงานการขยายโอกาสทางการศึกษา ตามมาตรการในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9 พบว่า โรงเรียนมีปัญหาในการติดต่อประสานงานกับชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่นไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากครู-อาจารย์ไม่มีเวลา และขาดประสบการณ์ในการเข้าถึงประชาชน ซึ่ง นพพงษ์ บุญจิตราดลย์ (2530) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการประชาสัมพันธ์ไว้ว่า ความสัมพันธ์ของโรงเรียนจะต้องมีต่อกลุ่มบุคคลต่าง ๆ คือ 1) ความสัมพันธ์กับสมาคมผู้ปกครองและครูกับโรงเรียน 2) ความสัมพันธ์กับสมาคมต่าง ๆ ในชุมชนหรือกลุ่มอิทธิพลในชุมชนกับโรงเรียน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการบริหารกับโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนจะต้องนำไปปรับใช้กับโรงเรียนตามความเหมาะสม

ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะต้องให้ความรู้ในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2533) คือ ควรให้การศึกษา เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของเธอเองต่อสิ่งแวดล้อม ในอันที่จะให้เขาสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

6. มาตรการ การส่งเสริมการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมเพื่อชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่จัดให้โรงเรียนเป็นศูนย์บริการชุมชนด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ดำเนินงานโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม โดยเปิดสอนวิชาชีพท้องถิ่น ตามความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง ให้โรงเรียนเป็นสถานที่สอนวิชาต่าง ๆ ให้กับประชาชน มีการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน ซึ่งในมาตรการนี้โรงเรียนมัธยมศึกษาได้ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมระยะที่ 7

(2535 - 2539) ข้อ 10 การศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม คือ บำรุงและส่งเสริมศาสนา ให้เป็นที่พึงพอใจและเป็นศูนย์รวมในการพัฒนาจิตใจของประชาชน ส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ศรัทธาและสามารถนำหลักธรรมของศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มุ่งพัฒนาการศึกษาของบุคลากรทางศาสนา ให้ทำหน้าที่เผยแพร่วรรณกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมไทย รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และให้มีการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมพัฒนาและเผยแพร่มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ ผลการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2535) ซึ่งสรุปว่า ในมาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนนั้น มีการส่งเสริมโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชนบท เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2532 โดยกรมสามัญศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนในโครงการ ปีละ 250 โรงเรียน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยให้โรงเรียนช่วยเหลือ จัดกิจกรรมและให้บริการในด้านการศึกษา การอาชีพ การส่งเสริมด้านสุขภาพ การกีฬาและนันทนาการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมเผยแพร่วรรณกรรมและพัฒนางานและการให้บริการแก่ชุมชน

แต่จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในมาตรการการส่งเสริมการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมเพื่อชุมชน คือ โรงเรียนยังไม่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเผยแพร่วรรณกรรมของท้องถิ่นได้ ซึ่งในภาพรวมปัญหาอยู่ในระดับน้อย แต่เมื่อดูรายกลุ่มแล้ว ปรากฏว่า ผู้บริหารเห็นว่า อยู่ในระดับน้อย ครูแนะแนวเห็นว่าอยู่ในระดับมาก ซึ่งระดับของปัญหาต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาคู จากค่าเฉลี่ยจะมีปัญหาอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อพิจารณารายละเอียดของปัญหาอื่น ๆ ในมาตรการนี้ คือ โรงเรียนมีงบประมาณจำกัดในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในการจัดและส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และโรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความสนใจในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำไปสนับสนุนได้ว่าทำให้เกิดปัญหาที่โรงเรียนไม่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเผยแพร่วรรณกรรมของท้องถิ่นได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. กรมสามัญศึกษาควรมีนโยบายให้จังหวัดจัดประชุมครู-อาจารย์ ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อหาแนวทางปฏิบัติและทำความเข้าใจบทบาท หน้าที่ในการทำงาน ตามมาตรการของโครงการ
2. กรมสามัญศึกษาควรมหาแนวทางแก้ไข ปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยการสนับสนุนให้ครูได้ศึกษาต่อในวิชาที่ขาดแคลน จัดให้มีการอบรมครูสาขาอื่นเพื่อให้สอนแทนในสาขาที่ขาดแคลนได้ หรือจัดสรรงบประมาณค่าตอบแทนวิทยากร ในกรณีใช้วิทยากรในท้องถิ่นให้เพียงพอ
3. ในการจัดการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียน กรมสามัญศึกษาต้องให้การสนับสนุนด้านปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อให้มีความพร้อมที่จะดำเนินการ และควรมีการนิเทศ ติดตามและประเมินผลอย่างใกล้ชิด
4. โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ผู้ปกครองและเด็กเกิดค่านิยมและทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียน และจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองและความจำเป็นของเด็ก
5. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในปัจจุบัน มุ่งเน้นให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มากขึ้น ซึ่งเป็นการเน้นแต่ในด้านปริมาณ แต่ขาดคุณภาพทางการศึกษา ดังผลการประเมินของกรมวิชาการ จึงควรมีการเร่งรัดคุณภาพทางการศึกษาให้มากขึ้น โดยการพัฒนาคุณภาพการสอนของบุคลากร
6. การประเมินผลและติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียน ไม่ควรประเมินเฉพาะการรอกแบบสอบถามเท่านั้น ควรมีการประเมินแบบศึกษารายกรณี เพื่อให้ทราบสาเหตุที่แท้จริง และสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในโรงเรียน ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษา
2. ศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียน ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
3. ศึกษาการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษาอื่น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย